

O'QUVCHILARNI INTELLEKTUAL RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK ARTISTIZMDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYALARI

Osiyo Xalqaro Universiteti Magistri

Toyirova Nodira Fahriddin qizi

Ilmiy rahbarim: Elov Ziyodullo Sattorovich

Annotatsiya: Pedagogik faoliyat – bu o'qituvchidan nafaqat bilim, malaka va ko'nikmalar, balki katta darajadagi ijodkorlik va intellektual yondashuvni ham talab qiladigan murakkab jarayondir. Bugungi kunda o'quvchilarning intellektual salohiyatini yuqori darajada rivojlantirish, ularning mustaqil fikrlashini, ijodiy qobiliyatini kengaytirish, shaxsiy yutuqlarga erishishda faolligini oshirish o'qituvchining o'z professional kasbiga qanday yondashishi, pedagogik mahorat va innovatsion texnologiyalarni qay darajada to'g'ri va samarali qo'llay olishiga bevosita bog'liq. Shu jihatdan, ilg'or ta'lim jarayonida pedagogik artistizmdan foydalanish orqali o'quvchilarning fikrlash imkoniyatlarini yanada kengaytirish, ularda ijtimoiy faollikni kuchaytirish hamda intellektual taraqqiyotning yangi bosqichlariga olib chiqish mumkin.

Kalit so'zlar: pedagogik artistizm, intellektual rivojlanish, innovatsion texnologiyalar, dars jarayoni, ijodiy fikrlash, nutq madaniyati, motivatsiya, individual yondashuv, o'qituvchi mahorati, kreativ ta'lim.

Аннотация: Педагогическая деятельность — это сложный процесс, требующий от учителя не только знаний, квалификации и навыков, но и высокого уровня креативности и интеллектуального подхода. Сегодня высокий уровень развития интеллектуального потенциала учащихся, их самостоятельного мышления, творческих способностей и повышения активности в достижении личных успехов напрямую зависит от того, как учитель подходит к своей профессиональной деятельности, насколько правильно и эффективно он может использовать педагогические навыки и инновационные технологии. В этом контексте использование педагогического искусства в процессе повышения квалификации позволяет расширить мыслительные способности учащихся, укрепить их социальную активность и вывести их на новые этапы интеллектуального развития.

Ключевые слова: педагогическое искусство, интеллектуальное развитие, инновационные технологии, учебный процесс, креативное мышление, речевая культура, мотивация, индивидуальный подход, педагогические навыки, креативное образование.

Abstract: Pedagogical activity is a complex process that requires not only knowledge, qualifications and skills from the teacher, but also a high level of creativity

and intellectual approach. Today, the high level of development of students' intellectual potential, their independent thinking, creative abilities, and increased activity in achieving personal achievements directly depend on how the teacher approaches his professional profession, how correctly and effectively he can use pedagogical skills and innovative technologies. In this regard, by using pedagogical artistry in the process of advanced education, it is possible to further expand students' thinking capabilities, strengthen their social activity, and bring them to new stages of intellectual development.

Keywords: pedagogical artistry, intellectual development, innovative technologies, teaching process, creative thinking, speech culture, motivation, individual approach, teacher skills, creative education.

Pedagogik artistizm tushunchasi turli manbalarda turlicha izohlanadi. Ilmiy nuqtai nazardan, pedagogik artistizm deganda o'qituvchining dars jarayonida turli pedagogik yoki hayotiy vaziyatlarga moslasha olishi, o'z faoliyatida ijodkorlik, san'atkorlik va dramatik elementlardan foydalanishi kabi xususiyatlar tushuniladi. Artistizm yordamida o'qituvchi dars muhitida o'quvchilar e'tiborini jalb qiladi, ularning o'quv faoliyatiga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi va eng muhimi, ta'lim jarayonini jonli, samarali hamda qiziqarli qiladi. Zamonamizdagi ilg'or pedagoglar o'z faoliyatida artistizm elementlarini ko'plab innovatsion ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlashtirgan holda, o'quvchilar bilan yanada yaqinroq aloqani ta'minlashga va ularning shaxsiy imkoniyatlarini to'liq ochib berishga xizmat qilmoqda. Pedagogik artistizmning asosiy maqsadi – o'quvchilarga bilim berish, ularni o'ylashga, mustaqil qaror qabul qilishga va ijodiy fikrlashga o'rgatish jarayonini samarali tashkil etishda san'atkorlik aspektlaridan foydalanishdir. Bu jarayonda o'qituvchi o'zining ovoz ohangi, mimikasi, holati, harakatlari va nutqi orqali o'quvchilar qalbiga kirib boradi, darsning har bir lahzasini hissiy jihatdan boyitadi va har bir mavzuni o'quvchilar qalbida ijobiy iz qoldiradigan tarzda yetkazadi. Shuningdek, pedagogik artistizm darslarni jonlantiradi, o'qituvchini oddiy bilim yetkazuvchi emas, balki o'quvchilarning ruhiy-psixologik rivojlanishida faol ishtirok etuvchi yetakchi shaxsga aylantirishda yordam beradi [1].

Ko'pchilik psixolog va pedagoglar pedagogik artistizmni ta'lim jarayonida yangilik va ijodkorlik manbai, deb e'tirof etadi. Zero, mazkur texnologiya o'quvchining idrok qilish imkoniyatlarini kengaytiradi, ularni aqliy va tafakkuriy faoliyatga undaydi, o'z-o'zini anglash va rivojlantirish kompetensiyasini kuchaytiradi. Intellektual rivojlanish, avvalo, o'quvchining mustaqil fikri va muammoli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmasiga ega bo'lishi bilan bevosita bog'liq. Shu jihatdan, pedagogik artistizmdan foydalanish o'qituvchiga o'quvchining yutuq va qobiliyatlarini aniq aniqlash, ularga individual yondashish va o'z o'quv faoliyatini

zamonaviy nuqtai nazardan tashkil qilish mamnuniyatini ta'minlaydi. Pedagogik artistizmdan foydalanishda eng muhim jihatlardan biri – bu dars jarayonini butunlay jonlantirish hamda har bir o'quvchini faol ishtirokchi sifatida jalb etishdir. Jahon ta'lim tizimi tajribasida ham pedagogik artistizm ko'plab ta'limiy yangiliklar asosi sifatida o'rganilgan va bugungi kunda jahonning ko'plab ilg'or ta'lim siyosatlarida keng tatbiq qilinmoqda. Pedagogik jarayonni bunday jonlantirish o'quvchining muloqotga kirmay qolmasligini, u o'z-o'ziga savol beradi, javob topadi va o'z fikrini ochiq bayon etadi. Pedagogik artistizm o'quvchilarning shaxsiy intellektual rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi va bunda individual yondashuv asosiy o'rinni egallaydi. Har qanday o'quvchi o'ziga xos tafakkur, emotsionallik va qiziqishlarga ega. Shu bois, dars jarayonida pedagogik artistizmni noziklik bilan va o'z o'rnida ishlata olgan o'qituvchi yanada yuqori natijalarga erishadi. Bunday o'qituvchi "har bir o'quvchining qadrini biluvchi" shaxs sifatida e'tirof etiladi va o'quvchilarda o'ziga ishonch, yangicha fikr va mustaqil xulosalar chiqarish malakasi shakllanadi [2].

Ilmiy pedagogika sohasi pedagogik artistizmdan foydalanish texnologiyalarini chuqur o'rganib, uning konkret shakllari hamda natijalariga alohida e'tibor qaratadi. Dars jarayonining maqsadli tashkil etilishi, o'qituvchining nutq madaniyati, harakatlari va hissiy ekspressiyasi o'zaro uyg'un bog'liq va bular bir butun pedagogik artistizm tizimini hosil qiladi. Bunday tizimda o'qituvchi o'z nutqining ohangini to'g'ri tanlaydi, darsda tana harakatlariga, yuz ifodalariga, nutq tezligiga va to'xtalishlarga e'tibor qaratadi, dars davomida bolalar bilan o'zaro savol-javob, mulohaza yuritish, bahs va muhokama jarayonlarini tashkil etadi. Natijada, o'quvchilarda intellektual faollik ortadi, ular mavzuni tez va chuqur anglaydi, fikrlash doirasi kengayadi. Shuni ta'kidlash kerakki, pedagogik artistizmni ta'lim jarayoniga bosqichma-bosqich joriy qilish tavsiya etiladi. Jadval bo'yicha har bir bosqichda o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlari inobatga olinadi, har bir darsda yangi pedagogik vositalar – dramatizatsiya, emotsional ta'sir, improvizatsiya, jonlantirilgan suhbat kabi usullardan foydalangan holda dars mazmuni boyitiladi. Bu usullar yordamida o'quvchilarni jonli muloqotga jalb etish, ularda mustaqil qaror qabul qilishga rag'bat uyg'otish, mavzuga qiziqish, bilim olishga ehtiyojni oshirish imkoniyati yaratiladi [3].

Pedagogik artistizm real hayotga yaqin, o'quvchilar uchun idrok qilish oson bo'lgan darslar tashkil etishda ham muhim vazifani bajaradi. O'quvchilar dars jarayonida "aktyorlik" elementlari, dramatik holatlar va artistlik harakatlarini ko'rgach, o'zlarini hayotda uchrashi mumkin bo'lgan vaziyatlarga tayyorlab boradi. Bu esa, ularning nafaqat darslikdagi mavzuga, balki hayotdagi muammolarga ham mustaqil yondashish, turli holatlarda to'g'ri yo'l topish, o'z nuqtai nazarini himoya qilish, mustaqil qarorlar qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantiradi. Mazkur yondashuvlarda o'qituvchining harakati, ovozi, ko'z qarashi va hatto muomaladagi ohang va to'xtalishlari ham o'quvchiga o'ziga xos ta'sir ko'rsatadi. Bugungi

zamonaviy ta'lim texnologiyalarida pedagogik artistizm texnikasi birinchi o'rinda o'qituvchining shaxsiy mahoratiga, ta'lim jarayonining murakkabligiga va yangiliklarga ochiqqligiga bog'liq. Har bir o'qituvchi o'z tajribasi davomida, pedagogik artistizm imkoniyatlarini chuqur o'rganishi, uni o'z faoliyatida to'g'ri va samarali tatbiq qilishi hamda o'quvchilarning yoshi, psixologik imkoniyatlari, individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, o'ta ehtiyotkorlik va yuksak kasbiy mahorat bilan darslarni tashkil qilishi zarur. Dars davomida o'qituvchi improvizatsiya qilishi, har kuni yangi usul va shakllardan foydalanishi, o'z-o'zini rivojlantirishi, doimo yangilanishga intilishi lozim [4].

Ayniqsa, o'rta maktab va oliy ta'limda o'quvchilar bilan ishlashda pedagogik artistizm asosida o'qituvchi bilan o'quvchi o'rtasida iliq va ochiq muloqot vujudga keladi. Bu esa, o'quvchi qalbiga yetib borishda, uning aqliy rivojlanishiga, tafakkuri va idrokining kengayishiga, mustaqil fikr yuritish salohiyatining oshishiga xizmat qiladi. Pedagogik artistizm asosida tashkil qilingan har bir mashg'ulot o'quvchilarda doimiy intellektual qiziqish uyg'otish va ilmga muhabbat hissini shakllantirishda muhim mezon bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida pedagogik artistizm orqali o'quvchilarning nutq madaniyati, og'zaki va yozma fikrlash qobiliyati, so'z boyligi, mantiqiy tafakkuri, muloqotga kirishish va muhokama qilish ko'nikmalari ham oshiriladi. Artistizm yordami bilan o'quvchilar o'zlarini erkin ifoda qilishni, fikrini aniq va lo'nda yetkazishni, so'zga chiqishda ishonch bilan gapirishni o'rganishadi. Bu ko'nikmalar kelgusida ularga hayotning turli sohalarida, ta'lim va kasb faoliyatida muhim ustunliklar olib keladi. O'qituvchi tomonidan to'g'ri tanlangan pedagogik artistizm texnologiyasi dars muhitini buzmasdan, aksincha, uni yiriklashtiradi va o'ziga xoslashtiradi. Artistizm asosida o'quvchilar turli savollarga javob qidiradi, hamkorlikda fikr yuritadi, murakkab va muammoli masalalarni samarali hal qiladi. Ta'lim jarayoniga bunday samarali texnologiyani tatbiq etish orqali har bir o'quvchi o'ziga xos intellektual faoliyat sohibiga aylanadi, jamiyat uchun foydali bo'lgan ijodiy tafakkurli shaxsga yetishadi [5].

O'zbek ta'lim muassasalarida pedagogik artistizmning turli shakllari – dramalashgan darslar, sahnalashtirilgan mashg'ulotlar, jonli muloqot va dialog, improvizatsiya elementlari genish qo'llanilmoqda. Bu, bir tomondan, o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi, ikkinchi tomondan esa, o'qituvchi uchun tajriba va amaliyotda o'zini ko'rsatish, pedagogik innovatsiyalarni hayotga tatbiq etishda yangi ufqlar ochadi. Ta'limda zamonaviy yondashuvlar, xususan shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalari bilan uyg'unlikda pedagogik artistizmdan foydalanish o'quvchini ham, o'qituvchini ham ijodiy o'zgarishlar sari yetaklaydi. Avvalo, shuni aytish mumkin: hozirgi zamon sharoitida insoniy resurslar rivojiga asoslangan, ilg'or va samarali ta'limga ehtiyoj ortib bormoqda. Jarayonda o'quvchilarning intellektual salohiyatini yanada rivojlantirish va ularda mustaqil fikr

yuritish, dunyoni yanada kengroq anglash, yangi g'oya va tashabbuslarni ilgari surishga intilish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Pedagogik artistizm texnologiyasidan foydalanish aynan mana shu jarayonlarda katta ahamiyatga ega [6].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, pedagogik artistizm o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ma'naviy, ruhiy va intellektual bog'liqlikni mustahkamlaydi. U dars jarayonini jonlantirish, o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirish, ularni mustaqil fikrlash va ijodiy qaror qabul qilishga undash uchun keng imkoniyat yaratadi. Pedagogik artistizm asosida tashkil etilgan darslar zamonaviy ta'lim sistemasi rivojida, har bir o'quvchining intellektual salohiyatini to'liq namoyon qilishi va uni hayotga tayyorlashga xizmat qiladi. Zamon talabiga mos raqobatbardosh, ilg'or tafakkurli, ijodkor shaxsni tarbiyalash uchun pedagogik artistizm texnologiyalaridan samarali foydalanish eng zamonaviy va samarali yondashuvlardan biridir. Shu bois, har bir pedagog o'z faoliyatida pedagogik artistizm elementlarini izchil va tizimli ravishda qo'llashi, shu orqali o'quvchilarning intellektual, ijodiy va ruhiy rivojlanishiga zamin yaratishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonova, M. (2019). "Pedagogik san'atkorlik orqali o'quvchilar tafakkurini rivojlantirish". Pedagogika va Innovatsiyalar, 4(2), 28-33.
2. Azizova, D. (2018). "Ijodiy metodlar yordamida intellektual salohiyatni oshirish texnologiyalari". Zamonaviy Ta'lim, 3(1), 17-22.
3. Bekchanova, Z. (2022). "Dars jarayonida pedagogik artistizm elementlaridan samarali foydalanish". Ilm va Taraqqiyot, 8(1), 59-64.
4. Hakimova, M. (2021). "O'quvchilar bilimini shakllantirishda innovatsion yondashuv va pedagogik mahorat". Ta'limda Innovatsiyalar, 6(3), 70-75.
5. Islomov, S. (2020). "Pedagogik artistizm asosida o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish". Uzluksiz Ta'lim, 5(2), 45-50.
6. Karimova, N. (2017). "O'quvchilar tafakkurini o'stirishda dramatik usullarning roli". O'zbekiston Pedagogikasi, 2(1), 88-92.
7. Komilov, R. (2019). "Pedagogik texnologiyalar va ijodiy yondashuvlar: zamonaviy tajribalar". Yangi Avlod Ta'limi, 1(3), 33-38.
8. Rasulova, D. (2021). "Intellektual rivojlanish uchun o'quv jarayonida artistik metodlardan foydalanish". Bilim Sari, 6(4), 23-28.